

Kockanje i klađenje kod mladih.

Kovačić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:897111>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Ana Kovačić

**KOCKANJE I KLAĐENJE
KOD MLADIH**

ZAVRŠNI RAD
Zagreb, godina 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD	3
1.1. O igrama na sreću	3
2. KOCKANJE I KLAĐENJE	5
2.1. Kockanje i klađenje kroz povijest	5
2.2. Pojavnost kockanja i klađenja u Hrvatskoj	6
2.3. Znakovi kockanja	7
2.4. Faze kockanja	8
2.5. Vrste kockara	9
3. KOCKANJE I KLAĐENJE KOD MLADIH	10
3.1. Odrednice kockanja kod mladih	12
3.2. Kockanje mladih u Hrvatskoj	12
3.3. Zašto mladi (a i odrasli) uopće kockaju?	13
3.4. Prevencija problematičnog i patološkog kockanja i klađenja mladih	14
3.4.1. Moguće intervencije u prevenciji kockanja i klađenja mladih	15
4. ZAKLJUČAK	17
5. LITERATURA	18

1. UVOD

Igra kao pojam sastavni je dio svake kulture a elementi igre utkani su u mnoge legende i mitove iz prošlosti mnogih naroda.¹ Tisućama godina igra je bila omiljena zabava ljudi i prilika za njihovo zbližavanje diljem svijeta. Igra je prije svega bila zabavnog i društvenog karaktera, namjenjena za razonodu, zbližavanje, smijeh. Igranje je pratio utvrđeni kodeks ponašanja od strane svih igrača, kao oblik društvenog, etičkog i moralnog pristupa igri. Ovaj je kodeks znatno poljuljan u suvremeno doba, prije svega zbog komercijalizacije igre koja je nadmašila draži igranja pretvarajući igru u biznis.² U ovome ćemo radu raspravljati o suvremenom načinu igranja i problematici koja je samom promjenom kodeksa unutar igara koje uključuju društvo ili pojedince donijela poljuljanje u shvaćanju samog pojma igre, te ćemo se dodirnuti specifičnog problema u smislu igara na sreću, koje danas drže monopol nad svim igrama u društvima svijeta. Skupina na kojoj ćemo pobliže objasniti problem i rizičnosti ovakvih igara bit će mladi.

1.1. O igrama na sreću

Igre na sreću stare su koliko i ljudsko društvo. Brojni arheološki nalazi o najstarijim kulturama potvrđuju postojanje igara na sreću u samim počecima ljudske kulture.³ Igra na sreću, vrsta igre u kojoj rezultat nije unaprijed poznat i pretežno ovisi o slučaju i sreći, a manje o razumu i spretnosti. Cilj je igre na sreću dobitak, a igrački je ulog cijena za sudjelovanje u igri. Ulog i dobitak ne moraju nužno biti novčane vrijednosti, mogu biti stvar ili usluga no u suvremenom svijetu većinski se odnosi na novčane nagrade. Uvriježene su različite klasifikacije igara na sreću. S obzirom na visinu uloga i dobitka, odnosno gubitka, razlikuju se obično igre na sreću s malim ulogom i ograničenim dobitkom (lutrija, tombola, bingo, loto, športska prognoza, oklade na trkalištima, igre na automatima i dr.) i posebne – hazardne igre na sreću s visokim ulogom i dobitkom, odnosno gubitkom (rulet, bakara, Black-Jack i dr.). U većini država obične su igre na sreću dopuštene širokomu krugu sudionika u igri, jer ne dovode u pitanje njihov socijalni položaj. Naprotiv, posebne se igre na sreću ograničavaju državnim propisima na užu krug igrača, a

¹ Zuckerman Itković, Zora; Kockanje u sportskim kladionicama – pilot istraživanje među studentima Sveučilišta u Zagrebu, str. 105.

² Zuckerman Itković, Zora; Kockanje u sportskim kladionicama – pilot istraživanje među studentima Sveučilišta u Zagrebu, str. 105.

³ Vinctić H., Državne lutrije i odgovorno priređivanje igara na sreću. Kockanje – 1. Hrvatski interdisciplinarni simpozij s međunarodnom suradnjom, Virovitica: Ybornik sažetaka; 2007. p.21.

priređuju se u igračnicama poput kockarnica i casina, jer mogu bitno ugroziti egzistenciju igrača i njegove obitelji te izazvati niz negativnih socijalnih i psiholoških posljedica.⁴

Igre na sreću postale su važan izvor prihoda kockarskoj eliti, ali i državi. Utvrđeno je da na njih otpada oko 6% prosječnog nacionalnog dohotka većine zemalja. Kako je riječ o legalnoj industriji zabave, koja donosi novčanu dobit izraženu u milijunima eura godišnje, borba protiv ovisnosti o igrama na sreću i preventivne mjere znatno su otežane (Gaillard, 1993).⁵

Tako novac za mnoge igrače postaje glavni motiv “igranja”, a nakon određenog vremena neki se ne mogu oduprijeti tom porivu. U visoko razvijenim zemljama broj ovisnika među odraslom populacijom doseže čak 20%, dok je među mladima između 4-6% (Walleur, Valea, 2002). Za igrače ovisnike igra je poput drogiranja, ona gospodari njima i njihovim životima a sve to prati teška unutrašnja borba ovisnika, mnogobrojni psihički problemi i neizmjerena duševna patnja (Gaillard, 1993).⁶

Sa psihološkog aspekta zanimljivo je kako se dugo nije prihvaćalo da su ljudi ovisni o igrama na sreću zapravo ovisnici s psihološkim problemom u smislu te riječi. Njima su pripisivanje oznake slabosti karaktera, ali kao i kod drugih poremećaja kontrole poriva uzroci ovisnosti leže u neurobiološkoj stukturi pojedinca ali i u utjecajima vanjskih faktora. Zadnjih desetak godina sve se više raspravlja o sličnosti između ovisnosti o opojnim drogama i ovisnosti bez droga. U oba slučaja ovisnici prolaze jednak put koji završava bolešću, a “odgovornost” za nastanak ovisnosti pripisuje se adrenalinu, hormonu koji nastaje kod jakih emocionalnih senzacija ili kod stresa.⁷ Današnji svijet nudi brojne igre koje ni mladi ne mogu zaobići, te samim time ne može se spriječiti poriv znatizelje da se isprobaju i igre na sreću.

⁴Zuckerman Itković, Zora; Kockanje u sportskim kladionicama – pilot istraživanje među studentima Sveučilišta u Zagrebu, str. 105.

⁵ Zuckerman Itković, Zora; Kockanje u sportskim kladionicama – pilot istraživanje među studentima Sveučilišta u Zagrebu, str. 106.

⁶ Zuckerman Itković, Zora; Kockanje u sportskim kladionicama – pilot istraživanje među studentima Sveučilišta u Zagrebu, str. 106.

⁷ Zuckerman Itković, Zora; Kockanje u sportskim kladionicama – pilot istraživanje među studentima Sveučilišta u Zagrebu, str. 106.

2. KOCKANJE I KLAĐENJE

Konkretno ćemo se u ovome radu baviti pojmovima kockanja i klađenja, koji nisu osmišljeni u modernom svijetu već sežu daleko u prošlost, samim time održavajući svoju moć među ljudima do dana današnjega. Cilj ovog rada je detaljnije prikazati navedene pojmove te iznijeti probleme koji izlaze iz ove teme, pobliže prikazati utjecaje ovih akcija na život i psihološko stanje ciljane skupine ovog rada – mladih.

2.1. Kockanje i klađenje kroz povijest

Od samih početaka ljudi su se kladili na nepredvidive ishode događaja. Kockanje je bilo dobro poznato Babiloncima, Etruščanima, Rimljanima, Grcima i Kinezima. Bacanje novčića i pogađanje hoće li dvoje ljudi pokazati isti broj prstiju jedan je od najstarijih i najjednostavnijih oblika kockanja. Primjeri ranog kockanja pojavljuju se u antičkoj umjetnosti i literaturi. Kockanje postaje vidljivo u djelima Homera, Chaucera i Shakespearea. Iako postoje rasprave o tome tko je izumio kocku, većina povjesničara smatra da je nastala nekoliko stoljeća prije Krista te bila omiljena igra u Europi. Povjesničari su prilično sigurni da kocku nije na jednom mjestu u određenom razdoblju izmislila određena osoba. Nije se početku koristila za igranje igara već za tumačenje snova i proricanje budućnosti. Kocke su bile izrađivane od kamena, drveta, slonove kosti, ambre te životinjskih i ljudskih zuba.⁸ Slično kao i za kocku, ne postoji ujednačeno mišljenje o dobu i mjestu nastanka igraćih karata. Najstarija su vrsta karata tarot karte koje su se koristile za predviđanje budućnosti kao i za igranje.

Rasprave o razlozima kockanja obično počinju usporedbom s prirodnim tijekom života. Život je kocka. Svakodnevno se ljudi suočavaju sa situacijama koje uključuju rizik i šansu. Činjenica da neproblematično kockanje oponaša život ne daje odgovore na pitanje zašto neki ljudi posežu za igrama na sreću, a drugi su zadovoljni i bez njih. Istraživači su pokušali naći odgovore, ali dosad nema konačnog stava, iako je objavljeno mnogo znanstvenih članaka o tome. Postoje različite teorije o tome zašto ljudi kockaju. Moderne se teorije o razlozima kockanja uvelike razlikuju od početnih razmatranja. Rane sociološke studije teoretiziraju da je kockanje bilo način rješavanja stresa zbog brzog širenja industrijske revolucije. Karl Marx svrstava kockanje među religije kao opijate za mase. Psihoanalitičari imaju drukčija polazišta. Sigmund Freud analizira

⁸ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 1.

tešku ovisnost o kockanju Fjodora Dostojevskoga kao samokažnjavanje zbog edipovskih poriva.⁹ Prema biološkim saznanjima, silno uzbuđenje i euforija pri patološkome kockanju posljedica su snažne dopaminske stimulacije centra za ugodu limbičkog sustava mozga.¹⁰

2.2. Pojavnost kockanja u Hrvatskoj

Najveće istraživanje u Hrvatskoj vezano za igre na sreću provedeno je 2012. godine. Za potrebe istraživanja (Glavak Tkalić, R., Miletić, G. M.(2012.), Igranje igara na sreću u općoj populaciji Republike Hrvatske: istraživačko izvješće Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.) planirano je proveo prikupljanje podataka na uzorku od 4800 osoba (ispitanika) starih između 15 i 64 godine. Oko dvije trećine ispitanika (67%) u dobi između 15 i 64 godine barem je jednom u životu igralo neku igru na sreću. U posljednjih mjesec dana neku igru na sreću igralo je 32.5% ispitanika u dobi između 15 i 64 godine.¹¹

Među mlađim odraslima (između 15 i 34 godine) znatno je više muškaraca (45.7%) nego žena (22.7%) igralo neku igru na sreću u posljednjim mjesec dana. Muškarci kockaju šest puta više nego žene. Među osobama koje su u posljednjih mjesec imale problema povezanih s igranjem igara na sreću dana dominiraju muškarci (88.2%) naspram 11.8% žena. Među osobama koje su u posljednjih mjesec imale problema povezanih s igranjem igara na sreću bilo je najviše neoženjenih/neudanih (53.7%).¹²

Najčešće igrana igra na sreću među osobama koje u Hrvatskoj imaju ili su imale problema povezanih s igranjem igara na sreću bile su kladioničke igre (72.3%). Od ostalih igara na sreću slijede igre na automatima (42.4%), casino igre s kuglicama, kartama ili kockicama (40%), loto (25%), online igre (20%), lutrija (18.8%), toto (15.6%), bingo (14.1%) te keno (4.8%). Podaci ukazuju na veliki broj "igrača" stanovnika Hrvatske koji ponekad, rijetko, češće, neki skoro svakodnevno, te dio osoba svakodnevno više puta igra igre na sreću.¹³

2.3. Znakovi kockanja

⁹ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i kladenju, disertacija Zagreb 2013., str. 2

¹⁰ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i kladenju, disertacija Zagreb 2013., str.2.

¹¹ <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

¹² <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

¹³ <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

Prva službena medicinska klasifikacija kockanja kao bolesti novijeg je datuma 1980. godine u SAD-u patološko kockanje postaje I službena bolest. Najčešća dijagnoza vezana za kockanje je F63 0.

F63.0 - patološka sklonost kockanju, kao poremećaj navika i nagona - Patološko kockanje spada u poremećaje navika i nagona. U istu skupinu spada i patološko potpaljivanje vatre, patološka sklonost krađi, manija čupkanja kose, intermitentni eksplozivni poremećaj i poremećaj kontrole poriva, neodređen, kao: patološko kupovanje, internet ovisnost i SMS mania.

Svi poremećaji karakterizirani su povećanom napetošću prije, i osjećajem olakšanja i zadovoljstva za vrijeme i nakon izvršenja radnje, koja je bez vidljivog motiva, a kojom je osoba stalno preokupirana. Često ponavljanje direktno šteti materijalnim, radnim, socijalnim i obiteljskim uvjetima pacijenta.¹⁴

Da bismo kockanje mogli definirati kao patološko ono se mora pokazivati u najmanje pet od ovih deset simptoma u posljednjih 18 mjeseci:¹⁵

- 1) zaokupljenost kockanjem (učestalo prepričavanje kockarskih događaja, planiranje budućih kockarskih pothvata ili smišljanje načina da se dođe do novca za kockanje)
- 2) potreba za sve većim ulozima ili rizicima kako bi se postigla željena razina uzbuđenja
- 3) učestali naponi da se kontrolira, smanji kockanje ili prestane s njim
- 4) nemir i razdražljivost prigodom pokušaja smanjivanja ili prestanka kockanja
- 5) kockanje kao način bijega od problema ili ublažavanje nekih neugodnih raspoloženja (depresije, osjećaja krivnje, bespomoćnosti)
- 6) nakon gubitka novca na kockanju kockar se često vraća slijedećeg dana kako bi ga nadoknadio
- 7) laže prijateljima i članovima obitelji kako bi se prikrio stupanj uvučenosti u kockanje
- 8) nezakonita djela kao što su krađe, krivotvorenja, prijevare, pronevjere kako bi se financiralo svoje kockanje
- 9) ugrožavanje ili gubitak važne veze, posla, obrazovne ili poslovne mogućnosti zbog kockanja
- 10) oslanjanje na druge za nabavljanje novca kojim bi se olakšala očajna financijska situacija prouzročena kockanjem.¹⁶

¹⁴ <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

¹⁵ <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

Osobe s rizikom od razvoja problematičnog kockanja kockaju često i ponavljano u posljednjih 18 mjeseci. Osobe visokog rizika za razvoj problematičnog kockanja kockaju ponavljano i učestalo te imaju 1 ili 2 od navedenih problema povezana s kockanjem. Problematici kockari kockaju učestalo i imaju 3 ili 4 problema u svezi s kockanjem prema gore navedenim kriterijima i spadaju u visoko rizične kockare koji, ako se ne zatraži stručna pomoć, mogu vrlo brzo prijeći u patološke kockare. Granica je nevidljiva, a sami kockari navode da ne znaju kada se to desilo. Osnovna karakteristika poremećaja nagona i navika, prema definiciji, upravo je nesposobnost suzdržavanja od izvođenja nekog poriva ili nagona koji je opasan za druge ili za samu osobu i koji je obično obilježen ugodom, nakon što se izvede.¹⁷

2.4. Faze kockanja

Faze kockanja možemo podijeliti na sljedeće:¹⁸

- 1) Faza dobitka – sporadično kockanje, veći dobitak, ili više manjih dobitaka, pozitivno uzbuđenje ili emocije prije za i vrijeme igre, nerealistični optimizam, sve češće igranje i kockanje za veće novčane iznose.
- 2) Faza gubitka – bagateliziranje gubitaka, hvaljenje pred drugim osobama o dobitima, čini se da su gubitci pokriveni profitom, češće igranje sam, češće razmišljanje o igri, prvi veliki gubitci, prikrivanje neuspjeha i laganje o stvarnim gubitcima, zanemarivanje obitelji i prijatelja, bavljenje s igrom tijekom radnog vremena, pozajmljivanje novca i nemogućnost u odolijevanju kocki.
- 3) Faza očaja: kašnjenje u vraćanju duga, promjene u strukturi ličnosti: razdražljivost, zbunjenost, agitacija, poremećaji spavanja, potpuno povlačenje iz društvenog života, potpuno povlačenje od obitelji i prijatelja, gubitak društvenog statusa i ugleda, isključivo korištenje vremena i novca za igru, bol svijesti panične reakcije, nezakoniti načini zarade novca, mržnja prema drugima (posebno igračima koji pobijede) i beznade, opasnost od suicida (ili pokušaji).

2.5. Vrste kockara

Tija Žarković-Palijan i suradnici, 2001. godine, daju primjeren opis tipova kockara s njihovim pripadajućim osobitostima:¹⁹

¹⁶<http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

¹⁷<http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

¹⁸<http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

1) Društveni (socijalni) kockar - osoba je koja radi društva, zadovoljstva, razonode i rekreacije, u slobodno vrijeme, povremeno kocka uz mali ulog. Važno je istaknuti da samo manji dio slobodnog vremena troši na kockanje. Glavni motiv nije mu dobitak novca, nego zabava i osjećaj pobjede. Ne zadužuju se, niti se odlučuju da narednih dana vrata izgubljeni novac. Gubili ili dobivali, sudjeluju sumom novca koju su unaprijed dogovorili. Kad osjete potrebu za nastavak igre i povratak izgubljenog novca, odustaju od igre dok ih taj nagon ne prestane progoniti. Ako ne uspiju, postaju ozbiljni društveni kockari.²⁰

2) Ozbiljni društveni kockari - nalaze u hazardnim igrama osnovni oblik zabave i rekreacije. Sve slobodno vrijeme provide u kockanju. Iako često kockaju, drže se unaprijed određenih eventualnih gubitaka. Dobivali ili gubili, ne povećavaju niti ne smanjuju dogovoreni ulog. Svi se toga drže, gubitnik ustupa mjesto drugom igraču i nastavlja zdušno promatrati. S obzirom na veći broj gubitnika i izmjene igrača, pojedinac ponekad osvoji velik dobitak. Ako stekne uvjerenje da većim ulaganjem može dobiti više, lako prelazi u problem - kockara.

3) Problem kockari - u početku su oprezni, taktiziraju, a kad ih obuzme kockarska strast, odustaju od vlastitih kriterija i potpuno se predaju kocki. Kad dobivaju, povećavaju ulog da i dobili još više, a kad gube, čine to isto da bi vratili izgubljeno. Oni ugrožavaju sebe, svoju djecu i obitelj jer često prokockaju plaću ili se puno zaduže. Izmjene gubitaka i dobitaka stalne su. Svaki gubitak budi nadu u povratak uloženog, a s dobitkom, osobito većim, njegovi apetiti i očekivanja rastu. Ta promjena ponašanja i pohlepa postupno ga transformiraju u patološkog kockara. Problem kockari najčešće imaju povećan rizik od raznih psihijatrijskih poremećaja i antisocijalnih poremećaja osobnosti, skloni su zlorabi ovisnosti o duhanu, alkoholu i drogama. U nadi i uvjerenju da će im se kockarska sreća "osmjehnuti" i da će dobiti velik novac, skloni su pronevjeri i zaduživanju kod raznih lihvara, očekujući dobitak kojim će podmiriti svoja dugovanja. Kad ih sreća "iznevjeri", pojedinci počine samoubojstvo.

4) Patološki kockari - osobe su s kompulzivnom potrebom kockanja. Ne mogu obuzdati svoj poriv i nagon za kockom. Kad gube, uvjereni su u dobitak već u sljedećoj partiji, a kad dobivaju, drže da je to uvod u pravo bogatstvo. U prvom slučaju srljaju u dugove, a u drugom gube i ono što su već "imali u džepu". Ne misle na obitelj. Obuzeti kockarskom strašću, zanosom igre i

¹⁹ <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

²⁰ <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

iluzijom o velikom dobitku, pojedinci ulažu i obično gube cijelo imanje. Uz četiri navedene vrste kockara ubrajaju se još dva tipa.²¹

5) Profesionalni kockari – kockom se bave u obliku zanata i to im je glavni izvor prihoda. Obično su dobro ovladali “zanatom” i slove za vrsne kockare. Kad čuju za osobe koje imaju novac i da su, usto, voljne kockati, stoje im na “usluzi” i brzo im “isprazne” džepove.

6) Kriminalni kockari (varalice) – u osnovi su osobe s disocijalnim poremećajem osobnosti. Za razliku od drugih tipova kockara, oni nemaju namjeru ponovo ulagati u kockanje novac koji su dobili ilegalnim ili kriminalnim načinom kockanja. Njihovo ponašanje često ima više veze s prevarom nego s kockanjem.

3. KOCKANJE I KLAĐENJE KOD MLADIH

Stavovi ljudi i država o kockanju mijenjali su se kroz povijest, no moglo bi se zaključiti da je stav najčešće bio ambivalentan. Kako se sve veća rasprostranjenost igara na sreću nastavlja i danas, važno je naglasiti da je kroz živote sadašnje generacije mladih kockanje legalno, društveno prihvatljivo i sve više popularno kao jedan od načina rekreacije i provođenja slobodnog vremena.²² Istraživanja o kockanju i problemima vezanima uz kockanje među mladima postaju sve zastupljenija među istraživačima i zdravstvenim djelatnicima. Radovi u posljednjem desetljeću upućuju na činjenicu da su problemi mladih vezani uz kockanje razlog za ozbiljnu zabrinutost. Za istraživače, napose u području odgojnih znanosti, posebno je važna činjenica da svaka igra na sreću predstavlja realnu opasnost za nastanak bolesti ovisnosti.²³ I jednostavni fliperi ili električni bilijar, rekviziti brojnih lokala i sala za igranje mladih, mogu predstavljati začetnike budućih ozbiljnih problema ako se igrač na određeni način poistovjeti s igrom. U bogatoj “ponudi” igara nisu pošteđeni ni najmlađi, čak ni mala djeca. Moderno je društvo do te mjere osiromašilo dječje igranje da se danas mnoga djeca ni ne znaju igrati bez „strojeva“. Kućne videoigre postale su zamjena za bezbrižno dječje igranje u dvorištima i gotovo epidemijaska zaraza

²¹ <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

²² Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 5

²³ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 5

djece na svim kontinentima. "Igrice" su popularne i među adolescentima. Igrajući, oni gube osjećaj za vrijeme ili osjećaj za realnost zanemarujući druge obveze.²⁴

Delinkvencija i kriminalno ponašanje, loš akademski uspjeh, rano napuštanje škole, poremećeni odnosi u obitelji i među vršnjacima, samoubojstva, anksioznost i depresija, zlouporaba alkohola i drugih droga vežu se uz probleme kockanja i klađenja među adolescentima.²⁵ Za razliku od alkohola, duhana i ostalih droga, kockanje i klađenje nema vidljivih i lako uočljivih znakova intoksikacije ili konzumacije. Nadalje, problematično kockanje i klađenje ostaje društveno nevidljivo i prikriveno popularnim zabludama. Štoviše, reklamiranje i masovni mediji uspjeli su u destigmatizaciji kockanja i klađenja.²⁶

Klinički dokazi ukazuju na činjenicu da pretjerano kockanje rezultira dugoročnim negativnim posljedicama, a mnoge je od njih vrlo teško prevladati (npr. napuštanje škole, kriminalni dosje, teške odnose s roditeljima, obitelji i prijateljima), a rezultiraju problemima na području mentalnog zdravlja te problemima ponašanja. Adolescenti i mladi svrstani u grupu problematičnih i patoloških kockara imaju lošije mentalno zdravlje te lošije socijalno funkcioniraju.²⁷ Dokazana povezanost problematičnog i patološkog kockanja i klađenja sa zluporabom alkohola, marihuane te pušenjem pruža osnovu za uvrštavanje kockanja i klađenja među ostala rizična ponašanja mladih. Mladi koji su svrstani u grupu nekog rizičnog ponašanja rizični su i za ostala rizična ponašanja.

²⁴ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 6

²⁵ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 6

²⁶ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 6.

²⁷ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 6

3.1. Odrednice kockanja kod mladih

Navodi iz literature koji upućuju na činjenicu kako među mladima ima onih koji se nisu nikad kockali i kladili, onih koji to čine s nekom učestalošću kao i onih koji se prekomjerno kockaju i klade s različitim posljedicama. Neke od štetnih posljedica mogu biti gubitak novca koji je bio namijenjen za školarinu ili stanarinu, izostanak s nastave ili s posla zbog kockanja i klađenja, lišavanje sna zbog kockanja noću u kasinu ili online, lošije socijalne i društvene osobine i drugo kao i razvoj simptoma koji se vežu uz problematično kockanje i klađenje. Mnogo se pisalo o povezanosti, odnosno čimbenicima koji se povezuju s problematičnim kockanjem u općoj populaciji, ali relativno malo o čimbenicima povezanima s kockanjem mladih.²⁸ Ovim se radom pokušao dobiti uvid u socioekonomsko i psihosocijalno okruženje mladih koji se kockaju i klade, posebice onih koji to čine rizično i problematično, te otkriti povezanost s ostalim rizičnim ponašanjima. U oba spola najmanje su tri čimbenika povezana s rizičnim i problematičnim kockanjem i klađenjem. Biti upoznat s rizičnim i zaštitnim čimbenicima važan je prvi korak u ranom prepoznavanju mladih koji se pretjerano kockaju i klade. Treba dobro razlikovati mlade koji se klade iz zabave bez problema od onih koji pripadaju skupini patoloških kockara pomoću pouzdanih metoda probira²⁹.

3.2. Kockanje mladih u Hrvatskoj

Hrvatski zakoni ne omogućavaju maloljetnim osobama klađenje i kockanje, te im je ono izričito zabranjeno. Mladići kockaju češće i intenzivnije od djevojaka, te igraju više vrsta igara od djevojaka. Sportske kladionice su mladima najprivlačnije. Dobiveni rezultati (42,4%) igranja mladih “online bez novaca” predstavljaju dodatnu opasnost koja privlači sve veći broj pobornika takvog načina kockanja. Podatak ukazuje na grubo nepoštivanje Zakona o priređivanju igara na sreću od strane priređivača u Hrvatskoj. Mladi su posebno rizični ako imaju iskustvo velikog dobitka, koji ih potiče da nastave igru. Općenito su praznovjerniji, slabo razumiju šanse za dobitak i gubitak (područje kognitivnih distorzija je značajno za postanak i održavanje kockanja). Raste iluzija kontrole. Gubitak ih isto potiče da nastave kockati (javlja se “lov na dobitak”). Neku od socio-psiholoških posljedica kockanja i klađenja ima 30% mladića. Navedena istraživanja ukazuju na više nego zabrinjavajuću pojavnost kockanja na području osnovnog i srednjeg školstva, ali i mogućnosti i potrebu

²⁸ <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

²⁹ <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

prevencije. Istraživanja indirektno upućuju na problematičnost i nedosljednost koncepta “odgovornog priređivanja igara na sreću” u Hrvatskoj.

3.3. Zašto mladi (a i odrasli) uopće kockaju?

Mladi prvenstveno kockaju zbog (prema Ricijaš i ostali, 2011., 2012.) (dobiveni rezultati su rangirani):³⁰

zarade

zabave i uzbuđenja

dosade

da budu bolji u kocki

druženja s prijateljima

da se oraspolože

da se osjećaju bolje

jer i drugi to rade

opuštaju se

Kognitivne distorzije (misaona oštećenja) također su jedna vrsta razloga kockanja. Mnogi mladići, ali i djevojke, imaju ili razvijaju vjerovanje da će biti uspješni u kockanju. Pristrani su u zaključivanju, imaju iluziju kontrole, imaju netočno poimanje stvarnosti. Kockari znaju sve dobitke, za gubitke ne znaju, uvjereni su u svoju mogućnost predviđanja (kontroliranja) budućih događaja. Kockar misli da on ima više sreće od drugih, pristrani su u svoju korist.

Imaju tendenciju da pozitivne osobine pripisuju sebi, a negativne osobine pripisuju slučaju, lošoj sreći. U slučaju dobitka kockari razmišljaju kako su dobri u tome što rade, kako su smislili dobar sistem igre, uvjeravaju se da su bolji od drugih igrača, oslanja se na misao kako ima više sreće nego drugi. U slučaju gubitka razmišljaju kako nije bio njihov dan, više sreće drugi, nije vrlo važno.³¹

³⁰ <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

³¹ <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>

3.4. Prevencija problematičnog i patološkog kockanja i klađenja

Ekološki pristup zdravstvenom ponašanju zahtijeva promatranje kockanja s više strana. Kako predlažu McLeroy i suradnici, ekološki je model promicanja zdravlja usmjeren na pristup zdravstvenom ponašanju s individualne i društveno-okolišne razine.³² Strategije su usmjerene na preusmjeravanje intrapersonalnih čimbenika zdravstvenog ponašanja, zatim interpersonalnih i institucionalnih faktora te faktora zajednice i javnozdravstvene politike. Model pretpostavlja da će odgovarajuće promjene u društvenom okruženju dovesti do promjena u pojedincima.³³ Više je istraživanja potrebno kako bi se bolje razumjela uloga zajednice, odnosno civilnih i lokalnih organizacija, socijalnih normi, socioekonomskih varijabli i medija u oblikovanju socijalnog identiteta, normi, vrijednosti, vjerovanja i ponašanja vezanih uz kockanje.³⁴ Model rizičnog ponašanja mladih, koji je predložio Jessor, pruža teorijsku osnovu za preventivne programe na području mentalnog zdravlja usmjerene prema promicanju otpornosti. Taj model pretpostavlja da rizični i zaštitni čimbenici djeluju zajedno i to na nekoliko područja (biologija, osobnost, društveno okruženje, percepcija okoline, ponašanje). Područja toga modela odgovaraju širim dimenzijama otpornosti, uključujući stvaranje društvenih veza (veze sa školom, obitelji, zajednicom), stvaranje osobnih kompetencija (stvaranje osobnog identiteta i smisla osobnog razvoja) te stvaranje društvenih kompetencija (mogućnost prilagodbe društvenoj situaciji).³⁵ Rezultati istraživanja Lussiera i suradnika ukazuju na činjenicu da je manje zaštitnih faktora na području stvaranja društvenih veza najjači prediktor problematičnog kockanja. Zaštitni čimbenici sami po sebi ne moraju nužno poticati otpornost. Ako snaga ili broj čimbenika rizika prevlada nad utjecajem zaštitnih faktora, šanse za loš ishod se povećavaju. Zaštitni čimbenici smanjuju snagu stresa i njegova ishoda, utječu na pozitivne ishode. Na primjer, učinak pozitivnog školskog iskustva umanjuje utjecaj obiteljskih sukoba. Utvrđeno je da obiteljska kohezija i povezanost sa školom služe kao zaštitni faktori za sprečavanje problematičnog kockanja.³⁶ Sadašnji se modeli liječenja temelje na iskustvima tretmana odraslih te je potrebno istražiti modele primjerene adolescentima. Osmišljavanje preventivskih strategija te edukacija mladih, roditelja, nastavnika, edukatora i profesionalaca ključna je u rješavanju ovog važnog problema. Hrvatski stručnjaci

³² Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 9

³³ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 9

³⁴ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 9

³⁵ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 9

³⁶ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 9

ističu kako dosad ne postoje standardizirani programi i pristup problemu kockanja i klađenja u Hrvatskoj, a istodobno ističu da je danas povećana dostupnost i popularnost igara na sreću. S obzirom na veličinu problema i njegove posljedice, prevencija problematičnog kockanja i klađenja iznimno je važna. Predlažu probir na razini škola i primarne zdravstvene zaštite, ulaganje u istraživanje i edukaciju šire populacije te razvoj preventivnih programa.³⁷

3.4.1. Moguće intervencije u prevenciji kockanja i klađenja mladih

Hrvatski stručnjaci ističu kako dosad ne postoje standardizirani programi i pristup problemu kockanja i klađenja u Hrvatskoj.³⁸ Osmišljavanje preventivskih strategija te edukacija mladih, roditelja, nastavnika, edukatora i profesionalaca ključna je u rješavanju ovog važnog problema.³⁹ Mjeriti utjecaj preventivnih aktivnosti na rizično i problematično kockanje i klađenje zbog kompleksnosti utjecaja i mogućih interakcija zahtijevalo bi zasebno istraživanje.

Činiti nešto uvijek je bolje nego ne činiti ništa. Čak i jednostavni edukacijski materijali, poput letaka i literature koja se distribuira mladima o načinima identificiranja problematičnog kockanja i klađenja i načinima pružanja pomoći unutar kampusa ili u zajednici, dobra su polazišna točka. Takvi se materijali mogu dijeliti u službama za školsku i sveučilišnu medicinu, u službama za mentalno zdravlje zajedno s ostalom literaturom vezanom uz rizična ponašanja kao što su pušenje, pijenje i zlouporaba droga. Podizanje svijesti i edukacija opće mlade populacije trebali bi se fokusirati na smjernicama za odgovorno kockanje i klađenje. Izbjegavanje kockanja i klađenja jedini je način da se potpuno izbjegne rizik, ali mladi koji se odluče kockati i kladiti trebaju znati stvoriti granice vezane uz novčane iznose i vrijeme provedeno kockajući i kladeći se. Važno je i pružiti im informaciju o znakovima koji upozoravaju na razvoj problematičnog kockanja i klađenja, uključujući puno vremena i novca uloženog u kockanje i klađenje, izostajanje s predavanja radi kockanja i klađenja, kockanje u vrijeme kada bi trebali učiti ili spavati. Savjetodavništva za mentalno zdravlje trebaju u redovan probir za ostala rizična ponašanja uključiti i probir za problematično kockanje i klađenje, a studentske službe na fakultetima pružiti

³⁷ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 10.

³⁸ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 77.

³⁹ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 77.

informaciju o mogućnostima pružanja pomoći.⁴⁰ Mladima treba pružiti informaciju i ponuditi odgovarajuće resurse koji će im pomoći donijeti zdrave odluke o kockanju. S obzirom na to da problematično kockanje dotiče nekoliko različitih područja, potreban je multidimenzionalni pristup kako bi se razvila razumna socijalna politika. Potrebno je uključiti zakonodavne, sudske, obrazovne i socijalne aspekte. Dok neke od inicijativa i preporuka trebaju biti slične trenutačnoj politici vezanoj uz alkohol i druge droge, druge moraju biti specifične i jedinstvene za kockanje. Budući da je kockanje i klađenje široko prihvaćen oblik zabave, važno je pripremiti mlade na odgovorno ponašanje s obzirom na kockanje i klađenje u kasnijoj dobi. Treba financirati programe koji objedinjuju preventivne programe temeljene na znanstvenim činjenicama, razvijati ih i evaluirati njihovu učinkovitost kako bi se uspostavio model.⁴¹

⁴⁰ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 78

⁴¹ Pejnović Franelić, Iva; Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, disertacija Zagreb 2013., str. 78

4. ZAKLJUČAK

Ovaj rad u svojem središtu zanimanja ima kockanje kod mladih koje je do sada neistražen fenomen u Republici Hrvatskoj. Polazište ovog rada leži u činjenici da brojna inozemna istraživanja pokazuju veliku zastupljenost kockanja među mladima. Prevalencija problematičnog kockanja čak je do tri puta veća nego među odraslim osobama te se kontinuirano potvrđuje povezanost kockanja s nekim drugim rizičnim i delinkventnim ponašanjima.⁴² Među mladima u novije je vrijeme vrlo popularno i rašireno sudjelovanje u različitim igrama: a) koje se isključivo oslanjaju na sreću – nestrategičke igre (lutrijske igre, loto, bingo, tombola, strugalice i sl.), kao i onima b) za koje određene vještine povećavaju izgleda za pobjedu i osvajanje monetarnih dobitaka – strategičke igre (kladioničarske igre vezane uz sportske događaje, igre na sreću na automatima, poker, baccart, igre u kazinima i sl.).⁴³ Ono što je svakako potrebno je bolje educirati mlade i o rizicima i opasnosti ovakvog načina igre. Jasno je istaknuti probleme koje za sobom nosi kockanje, napose ovisnost o kockanju koju kockar ne prepoznaje, ili to sam sebi ne želi priznati. Većina vjeruje kako nikako oni, kao individua ne mogu pokleknuti nekom porivu, odnosno ne smatraju svi kako mogu postati ovisni, no tanka je granica, i u današnjem komercijalnom društvu lako je pokleknuti svim vanjskim utjecajima pa tako i ovome. Velika znatiželja i društveni aspekt te novac jedan su od najvećih razloga zbog kojih se mladi okušavaju u ovakvoj vrsti igre, inicijalno uz mišljenje kako će iskušati samo jednom. Prvi dobitak neće nikoga ostaviti ravnodušnog, i s pravom možemo reći kako će se osoba koja je okušala sreću svoje ruke, ponovno pokušati. Ovaj tip ovisnosti možemo svrstati u ovisnosti “bez droga” jer, kao što smo već napomenuli, mladi mnogo lakše nego odrasli padaju pod utjecaj kako vršnjaka i drugih ljudi, tako i medijske propagande, odnosno pod utjecaj društveno opće prihvaćene teze da je novac izvor sreće i rješenja svih čovjekovih problema. Naročito uz pretpostavku da je “lako zarađen” pukom srećom ili igrom. Kako bi se problematika bolje kontrolirala, u najvećoj mjeri uvjetovala bi promjenu društvenog sustava vrijednosti i moralnu degradaciju modernog društva. Riješenje na žalost nije u tim razmjerima zbog toga što moramo uključiti element realnosti. Ono što je moguće kao potencijalno rješenje za suzbijanje kockanja i klađenja kod mladih je bolja socijalno-ekonomska edukacija o kockanju i klađenju te osvješćivanje o vrijednosti novca.

⁴² Dodig Dora, Ricijaš Neven; Obilježja kockanja zagrebačkih adolescenata, str.121.

⁴³ Bilić Vesma, Opić Siniša; Adolescentsko kockanje: uloga spola, velikih obiteljskih i školskih čimbenika

5. LITERATURA

1. Bilić Vesma, Opić Siniša; *Adolescentsko kockanje: uloga spola, velikih obiteljskih I školskih čimbenika*
2. Dodig Dora, Ricijaš Neven; *Obilježja kockanja zagrebačkih adolescenata*
3. Dodig Dora, Ricijaš Neven, Rajić-Stojanović Ana; *Sportsko klađenje studenata u Zagrebu – doprinos uvjerenja o kockanju, motivacije I iskustva u igrama na sreću.*
4. Drnić, Tin; *Diplomski rad: Odrednice kod kockanja studenata zagrebačkog Sveučilišta, Zagreb 2013.*
5. *Gambling and pathological gambling among university students, Addictive behaviours, Vol 16. Pp 517-527, 1991.USA*
6. Kozjak, Boris; *Kockanje – od dokolice do socijalne patologije, TIM Press Zagreb 2016.*
7. Pejnović Franelić, Iva; *Sklonost studenata prve godine sveučilišnih studija prema kockanju I klađenju, disertacija Zagreb 2013.*
8. Petrić, Sanja; *Problematično kockanje kod studenata I uloga motivacije, kongitivnih distorzija I samokontrole, Zagreb 2016.*
9. Vinctić H., *Državne lutrije I odgovorno priređivanje igara na sreću. Kockanje – 1. Hrvatski interdisciplinarni simpozij s međunarodnom suradnjom, Virovitica: Ybornik sažetaka; 2007. p.21.*
10. Zuckerman Itković, Zora; *Kockanje u sportskim kladionicama – pilot istraživanje među studentima Sveučilišta u Zadru, 2009.*
11. Zuckerman Itković Z, Petranović D. *Ovisnosti suvremenog doba –Strast i muka. Zagreb: Školska knjiga; 2009.*
12. <http://franjevacki-institut.hr/sadrzaj/pdf/2017-03-01-14-17-2819-.pdf>